

50 jaar tellen in de Eempolders: heel veel vogels en weidse vergezichten

Werkgroep 'Eempoldertellingen'

Hanneke Cusell

Eind oktober fiets ik op een mooie, warme zaterdagochtend naar Eemnes. Boven weiland en hei hangt een lichte mist. Af en toe laat een Roodborst zich horen, vliegt een Merel op of komt er een jogger voorbij. Verder is het nog stil. Onderweg vraag ik me af hoe het tellen vanuit de auto in zijn werk gaat. Op de parkeerplaats ontmoet ik Jan Mooij, coördinator van de werkgroep Eempoldertelling, en Marjan Bijvoet. Vanochtend mag ik met hen mee de Oostermeent in om vogels te tellen.

We starten om 9.00 uur en zijn twee uur later weer terug. Jan en Marjan zitten allebei voorin met een verrekijker. Jan rijdt en Marjan noteert de waarnemingen op het telformulier. De raampjes zijn wijd open om goed te kunnen kijken en luisteren. We rijden heel langzaam alle weggetjes af. Het is hier heel eenvoudig: je gaat telkens rechtsaf en aan het einde van een weggetje keer je tot je weer bij het beginpunt bent. Gelukkig gaat het keren op de modderige weggetjes elke keer goed, maar Jan heeft meegemaakt dat het minder eenvoudig ging. Dat ze vast kwamen te zitten en er duw- en trekwerk aan te pas moest komen om er weer uit te komen.

Bij de grens van dit telgebied stappen we uit en klimmen de dijk op om beter te kunnen zien wat er aan vogels in de uitwateringssloot en de strook grasland voor de dijk zit. Het is nog heel stil en de weidse uitzichten zijn prachtig. Een volgend uitstappunt is vlak bij het Eemmeer waar we naar het vijzelgemaal van het waterschap Amstel, Gooi en Vecht lopen. De nevel trekt op, de zon komt tevoorschijn en het is een cadeautje om hier nu rond te lopen.

Op verschillende plekken tellen we veel Kieviten, in totaal meer dan 1000. Kieviten zitten er het hele jaar: in het voorjaar en de zomer zijn het Kieviten die hier broeden en als ze in het najaar wegtrekken komen er Kieviten uit Oost-Europa. We tellen zo'n 400 Grauwe Ganzen en een groot aantal Spreeuwen. Jan vertelt dat je het aantal vogels in grote groepen gauw onderschat. Voor Spreeuwen geldt dat je het aantal dat je ziet wel kunt verdubbelen, want de rest zit in het gras en die zie je niet. Verder zien we Eksters, Houtduiven, Buizerds met hun mooie burgemeestersketting, een biddende Torenvalk en nog veel meer. We horen het heel kleine hoge piepje van een Graspieper, maar zien hem niet. Her en der zitten er ook Blauwe Reigers, niet alleen langs de sloot maar ook in het weiland; een teken dat er muizen zitten.

Noord: veel ganzen, een Zearend en waaien

Vier weken later – ook dan is het nog behoorlijk warm voor de tijd van het jaar – mag ik met Ton van den Oudenalder en Femmy Landman mee om te tellen in Noord. Dit is het grootste telgebied en het tellen duurt een stuk langer dan in de Oostermeent, zo'n vier uur vandaag.

Razendsnel zien Ton en Femmy wat er aan soorten zit en hoeveel. Al gauw worden er grofweg 750 Brandganzen, 900 Grauwe ganzen en 600 Kolganzen geteld. Als Ton even de auto uitgaat, zie je de ganzen waakzaam worden: kop omhoog, ze beginnen te lopen maar vliegen nog niet op.

We komen bij het reservaat van Natuurmonumenten, waar je wel op de fiets maar niet met de auto in mag. De werkgroep heeft echter een ontheffing en met de sleutel uit het sleutelkastje wordt het hek opengemaakt. Het is voor veel vogels een broedgebied. Als we bij de Eem komen, zien we daar meerdere waterplassen of waaien, ontstaan door wind, golven en draaikolken. Een prachtig gezicht. Als kers op de taart – weliswaar met zijn rug naar ons toe – zien we een Zeearend. Deze ‘vliegende deur’ zit hier inmiddels alweer zo’n tien jaar. Hij heeft zich vlakbij gevestigd op het eiland de Dode Hond, aan de andere kant van het Eemmeer.

Start van de werkgroep

Vanaf 1973 wordt er in de Eempolders geteld; dat betekent dat de werkgroep dit jaar 50 jaar bestaat en dat het dus een jubileumjaar is. Het tellen begon omdat de groep Eemland zich vanwege een geplande ruilverkaveling zorgen maakte over de gevolgen voor het gebied. De ruilverkaveling is uiteindelijk rond 1990 uitgevoerd. Er is van alles veranderd in

de vogelstand, maar het is niet duidelijk wat waardoor is gebeurd en in hoeverre de ruilverkaveling en bijvoorbeeld de peilverlaging tot andere soorten hebben geleid. De Kemphaan en de Watersnip waren al weg voordat de ruilverkaveling plaatsvond. De Grutto daarentegen is een van de soorten die zeker in het reservaat in Noord vooruit, en in de rest van de Eempolders minder achteruit is gegaan dan elders in Nederland.

De westelijke Eempolders vormen een gebied van ongeveer 2.450 ha. Vroeger, toen er nog geen Afsluitdijk was, stonden de Eempolders vaak onder water. Alle huizen stonden toen aan de andere kant van de Wakkerendijk. Nu zijn eraan de Eempolderkant in totaal ongeveer 25 boerderijen, allemaal van na 1990. Momenteel zorgen de ‘verpaarding’ en het feit dat er in Zuid steeds meer mais verbouwd wordt, voor veranderingen van het gebied met impact op de vogelstand. Ook zitten er vossen die onder andere nesten leegeten.

Tellen vanuit de auto

Er zijn drie telgebieden: Oostermeent, Noord en Zuid. De Oostermeent, op de officiële topografische kaarten aangeduid als De Kampen, is het kleinste gebied. Telgebied Noord is het grootste en bestaat uit de Noordpolder te Veld, waarvan een deel een reservaat van Natuurmonumenten is, en de Maatpolder. Telgebied Zuid wordt gevormd door de Zuidpolder te Veld.

*Telling Oostermeent
Marjan Bijvoet (l) en Jan Mooij (r)
oktober 2022 | Hanneke Cusell*

*Tellen vanuit de auto
Jan Mooij (l) en Marjan Bijvoet (r)
oktober 2022 | Hanneke Cusell*

Informatieborden in Noord

Er wordt om de 14 dagen geteld; alleen als de weersomstandigheden te slecht zijn, wordt uitgeweken naar bijvoorbeeld een dag eerder of later. Je telt met z'n tweeën, waarvan in elk geval één iemand een ervaren teller is en de ander vaak een teller 'in opleiding'. Elke keer zijn het andere duo's. Dat draagt ertoe bij dat de methode hetzelfde blijft en heeft als voordeel dat je elke keer met iemand anders bent die haar of zijn eigen specialiteit heeft. De werkgroep heeft momenteel 17 tellers, waardoor je ongeveer één keer per vijf of zes weken aan de beurt bent.

Tijdens het tellen wordt van alle vogels die iets met het terrein te maken hebben soort en aantal genoteerd. Vogels die hoog over het gebied vliegen worden dus buiten beschouwing gelaten. Vogels kun je leren herkennen aan de hand van hun vlucht. Het gaat bij het tellen in de Eempolders dan ook vooral om veel kijken en een beetje horen. Belangrijk is ook te letten op wat er op paaltjes zit, bijvoorbeeld Graspiepers of Buizerds.

Om de gegevens van nu te kunnen vergelijken met de gegevens van vroeger wordt er in principe niet met een telescoop geteld. Ook wordt er vanwege de gewenste reproduceerbaarheid van de tellingen pas geteld als de zon op is. Het is namelijk niet de bedoeling dat je de vaak grote groepen vogels, bijvoorbeeld Grote Zilverreigers, op hun slaappleatsen meetelt.

In principe komen alle tellers eenmaal per jaar bij elkaar voor een gezellige avond. Het afgelopen jaar wordt dan doorgenomen en er worden nog wat puntjes op de i gezet voor het volgende jaar.

Bescherming van vogels door tellen

Het doel van de tellingen is om te laten zien hoe belangrijk de Eempolders zijn als gebied voor weidevogels en andere vogels en hoe waardevol het is om het als zodanig in stand te houden. Vijftig jaar tellen heeft een gigantische set aan gegevens opgeleverd. Deze gegevens geven inzicht in de stand van de verschillende vogelsoorten en kunnen bij bedreigingen van het gebied worden gebruikt. Bijvoorbeeld als projectontwikkelaars aan de andere kant van de A27 in de Oostermeent willen bouwen of in geval van plannen voor zonne- en windparken aan de andere kant van de A1. Op dit moment zijn deze plannen voorlopig even afgeketst, maar als het nodig is staat de werkgroep klaar om gegevens aan te leveren.

Ook op een andere manier helpen tellingen om de polders en de weidevogels te beschermen. Ton legt dat uit: als je telt, dan doe je kennis op en weet je wat er aan vogels zit. Vooral Rob Kole en Gert Bieshaar hebben de ogen van de boeren geopend voor wat er in de Eempolders

'Wiel' in Noord

*Juvenile Zeearend in Noord
oktober 2022 | Femmy Landman*

*Tellen vanuit de auto
Ton van den Oudenalder (l) en Femmy Landman (r)
oktober 2022 | Hanneke Cusell*

zit. Ook hebben ze informatie gegeven over mogelijke subsidies. Als boeren zich aansluiten bij het Collectief Eemland – een samenwerkingsverband van boeren die zich vooral inspinnen om weidevogels en weideflora te beschermen – kan dit bijvoorbeeld betekenen dat ze uitgesteld maaien, plasdras gebiedjes aanleggen, nesten markeren of zorgen dat mensen niet zomaar over hun land lopen. Soms wordt er in de broedtijd ook een dijk afgesloten. Dat deze maatregelen werken, laten bijvoorbeeld de Grutto's zien: de achteruitgang ervan is hier veel kleiner dan elders in Nederland.

De telgegevens gaan naar Sovon en naar Natuurmonumenten. Voor Sovon is de telmethode in de Eempolders geen standaardmethode. Maar omdat de lange tijdreeks en de enorme database ook voor hen interessant zijn, is beheerder Jan Roodhart van Natuurmonumenten met hen in overleg over hoe met de gegevens kan worden omgegaan. Natuurmonumenten gebruikt de gegevens naar eigen inzicht. Jan Mooij verwerkt ze tot statistieken en verhalen en belicht in elke Korhaan de ontwikkeling van een van de vogelsoorten in het gebied. Bovendien wordt er elke zes jaar een rapport gemaakt. Op de eerste drie na heeft Jan Mooij deze gemaakt.

Waarom zou je in de Eempolders gaan tellen?

Tellen in de Eempolders is leuk, zo leert de ervaring. Jan Mooij is coördinator en telt al sinds 2004 in de Eempolders. Vanaf zijn jeugd vindt hij vogels erg leuk en behalve tellen in de Eempolders doet hij ook mee

aan de broedvogelinventarisaties. Voor Jan Mooij is een van de leuke dingen dat je de ontwikkelingen door de jaren heen ziet en zo ook de verschillen per jaar. De Grutto's of de Kieviten vetrekken bijvoorbeeld het ene jaar veel eerder dan het andere jaar.

Marjan doet nu ongeveer een jaar mee aan de tellingen en vindt van zichzelf dat ze nog lerende is. Daarom is het prettig om samen met een ervaren iemand te tellen. Ze houdt ervan om buiten te zijn, maar vindt het wel fijn dat ze niet elke week hoeft te tellen en niet gebonden is aan alleen het voorjaar zoals bij de werkgroep Weidevogels. En daarnaast is het ook mooi om het gebied door alle jaargetijden heen te volgen.

Ton telt nu zo'n tien jaar. Hij ziet het als schatgraven: je weet nooit wat je tegenkomt. Iets ongebruikelijks, zoals een ontsnapte Buulbuul of een Heilige Ibis, is het leukste, maar een Kerkuil, Velduil of een Zeearend is ook bijzonder. Behalve vogels zag hij ook diverse keren dat een koe in de sloot was geraakt. De eerste keer belde hij de politie die hem eruit haalde. Maar ze raadden Ton wel aan om voortaan de boer te bellen want die kreeg nu een hoge rekening.

Ook Femmy is graag buiten in de natuur en vindt het prachtig om het landschap met het weer te zien veranderen. Ze is op het platteland met vogels opgegroeid waar haar vader haar van alles leerde over bijvoorbeeld Kieviten en Tureluurs. Ze is er ooit aan begonnen omdat het telschema goed paste binnen haar werk en andere bezigheden. Ondertussen doet ze dit al 40 jaar.

Meedoen?

Dat kan! Nieuwe tellers zijn altijd welkom. Tellen in de Eempolders is heel leuk. En het tellen is belangrijk.

Het gaat bij het tellen in de Eempolders vooral om veel te kijken en minder om te horen. Een zekere basiskennis is vereist, ongeveer op het niveau van de vogelherkenningscursus. Verder moet je ongeveer 10 maal per jaar een zaterdagochtend beschikbaar zijn. Bij de indeling van het telschema wordt rekening gehouden met je wensen en ruilen is altijd mogelijk.

Als je wilt opgeven of als je vragen hebt, kun je contact opnemen met **Irma Hornsveld via irmahornsveld@gmail.com**.

*Telling Noord
Femmy Landman (l) en Ton van den Oudenalder (r)
oktober 2022 | Hanneke Cusell*